

JUBILEUM KOSTELA NEJSVĚTĚJŠÍHO SRDCE PÁNĚ V PRAZE NA VINOHRADECH

Helena Čížinská

The jubilee of the church of the most holy heart of the lord in Prague-Vinohrady

On May 8, 2012, the Church of the Most Holy Heart in Prague-Vinohrady, designed by the Slovenian architect Josip Plečnik (1872–1957), since 2010 listed as a national cultural treasure, has celebrated the 80th anniversary of its consecration. Upon that anniversary, the corridors and back rooms have been repainted. The sacristy, together with its furniture likewise designed by Plečnik, were repaired. In the interior of the nave, the glass decorations, designed by Karel Svoboda, and the candelabras in the prebyterium, designed by Otto Rothmayer, have been restored.

Keywords: Church of the Most Holy Heart in Prague – Vinohrady – Josip Plečnik (1872–1957) – 80th anniversary of consecration – national cultural treasure

V letošním roce, 8. května, oslavil kostel Nejsvětějšího Srdce Páně v Praze na Vinohradech už 80. výročí svého posvěcení. Hlavním celebrantem slavnostní mše byl kardinál Miloslav Vlk, také jubilant, jen o několik dní mladší (narodil se 17. května 1932). Tato událost se těšila nebývalému zájmu veřejnosti, která se ještě zúčastnila mnoha akcí, pořádaných místní farností. V suterénu kostela byla vystavena díla významného malíře a grafika Jaroslava Šerých, v kostele se odehrály vysoce kvalitní koncerty. Na prvním vystoupilo Smyčcové kvarteto Norbert, na druhém slovinští umělci, sopranistka Barbara Štunf s klavíristou a varhaníkem Daliborem Miklavčičem. Jedna noc byla věnována čtení žalmů, jubilejní odpoledne rekolekci vedené P. Vojtěchem Kodetem O. Carm. Konala se též komentovaná prohlídka kostela a přednášku na téma *Plečnikova sakrální architektura* přednesl přední slovinský znalec Damjan Prelovšek.

Jak už bylo v předešlém odstavci napovězeno, projektantem kostela Nejsvětějšího Srdce Páně je vynikající slovinský architekt Josip Plečnik (23. 1. 1872 Lublaň – 7. 1. 1957 Lublaň). Plečnik v Praze působil už od roku 1910, když začátkem následujícího roku nastoupil na Uměleckoprůmyslové škole jako profesor místo svého přítele Jana Kotěry, odcházejícího přednášet na pražskou Akademii.¹ Již v této době, tedy mnohem dříve, než se stal v roce 1920 architektem Pražského hradu, usilovaly Královské Vinohrady o stav-

bu dalšího farního kostela kromě chrámu sv. Ludmily. První návrhy neorománských staveb, kreslené v roce 1915 architektem Františkem Mikšem a v roce 1918 Otakarem Burešem, jsou zachovány v archivu farnosti.² K realizaci nebyl též doporučen ani jeden z návrhů, vzešlých ze soutěže v roce 1919. Výborně si mezi jedenatřiceti soutěžícími vedli Plečnikovi žáci, z nichž Jindřich Mergans získal 1. cenu a Alois Mezera 2. cenu.

Nakonec byl po delším vyjednávání a přemlouvání projekt svěřen přímo Plečnikovi. Z nedostatku finančních prostředků byly Plečnikovy návrhy zamítny Spolkem pro vybudování druhého katolického chrámu Páně na Královských Vinohradech. Vyčerpaného Plečnika, který si za žádný z pěti návrhů, vypracovaných v letech 1921–1928, neúčtoval nikdy honorář, dokázal jeho přítel kaplan Alexander Titl, jak o tom svědčí jejich korespondence, vždy opět vrátit ke skicáku a k rýsovacímu stolu.³ Průtahy měly však i politický podtext, o pozemek na náměstí Krále Jiřího byl velký zájem, uvažovalo se o stavbě ministerské budovy,⁴ pomníku Jiřího z Poděbrad nebo svatyně jiné církve.⁵ Plečnik, zcela vytížený prací na Hradě, dozíráním na stavby svých kostelů v Šišce (1925–1931), v Bogojině (1925–1927) a v Bělehradě (1929–1932) a dojížděním za svými žáky na univerzitu v Lublani, nesl tyto překážky a primitivní výpady v tisku velmi těžce.⁶ Nakonec poté, co veřejnost nevybí-

¹ LUKEŠ 1991, nestr.; ONDRÁŠ – PAVLÍČKOVÁ 1992, s. 9–22; MALÁ 1997, s. 126–130; PRELOVŠEK 1997, s. 567–572; VLČEK 1997, s. 507; PRELOVŠEK 2002, s. 93–95, 134; ČÍŽINSKÁ 2007 a 2010, s. 2–6; BURGEROVÁ 2010, s. 334–336; ČÍŽINSKÁ 2010, s. 334–336; SCHLAICHERTOVÁ, 2011, s. 21–23.

² NOVOTNÝ 1950, s. 33, 39.

³ HORSKÝ, 2010, s. 8–10; HORSKÝ, 2011, s. 5, 13, 19–26, 29, 32.

⁴ NOVOTNÝ 1950, s. 46.

⁵ HORSKÝ 2011, s. 22, 24.

⁶ Naopak články Alfreda Fuchse z 17. 9. 1924 a Karla Čapka z 1. 11. 1931 v Lidových novinách stavbu podpořily. Josef Cibulka referoval o rozestavěných kostelech Srdce Páně a sv. Václava ve Vršovicích od Josefa Gočára v Knize o Praze, Praha 1930, s. 165–181. Oba kostely zaujímají důstojné místo v publikacích Pražské kostely Oldřicha Stefana, Praha 1936 a Jaromíra Funkeho, Praha 1946. Na fotografii interiéru v první knize jsou vidět provizorní boční oltáře, které sloužily do roku 1939.

ravě kritizovala jeho projekt regulace okolí Hradu v roce 1934, architekt opustil Prahu a už se nikdy nevrátil.⁷

Stavba vinohradského kostela byla zahájena posvěcením základního kamene 28. října 1928, které vykonal biskup Antonín Podlaha. Slavnostní výkop za mimořádně deštivého počasí proběhl po bohoslužbě, celebrowané opatem Metodem Zavoralem ze Strahovského premonstrátského kláštera, až 19. srpna následujícího roku. Práce pak pokračovaly rychle, hrubá stavba byla hotova v roce 1930, takže dvě významné osobnosti, které v příštím roce stavbu navštívily – nový pražský arcibiskup Karel Kašpar (18. listopadu) a prezident republiky Tomáš Garrigue Masaryk (18. prosince) – mohly mít už poměrně ucelenou představu o prostoru a jeho vybavení.⁸ Oba hosté neskrývali spokojenost. O prezidentově návštěvě jsme lépe zpraveni, protože od něho Plečnik obdržel dopis, psaný v Lánech 23. ledna 1932.⁹ Prezidentovi se líbila rozloha interiéru, kazetový strop i neomítnuté stěny, ocenil Krucifix ze zbořeného novoměstského kostela sv. Bartoloměje z doby po roce 1773, akustiku prostoru i unikátní rampu ve věži. Z nedostatku času však nevystoupal nahoru. Prostorem krypty byl prezident nadšen, ale divil se, proč jsou v kostele dvě kazatelny, jejichž nízká poloha mu však imponovala. Nepochopil, že se jedná o ambony, odvozené ze starokřesťanských římských chrámových interiérů. Posvěcení kostela arcibiskupem Kašparem 8. května 1932 a svěcení zvonů nově ustanoveným generálním vikářem Bohumilem Opatrným o měsíc dříve zachytila novoměstská firma Bertifilm. Snímek bylo možno sledovat v biografu Minuta. Farnost ještě vydala album třiceti fotografií s úvodem kaplana Titla, které jsou nesmírně cenným zdokumentováním průběhu této mimořádné stavby.

V parku na náměstí vyrostla vyvážená sakrální jednodlná stavba s přilehlou věží na východní straně, jejíž šířka je shodná se šířkou lodi a jejíž výška odpovídá délce lodi. Stěny věže prolamují obří rozety s keramickým pletencem, do nichž jsou zabudovány hodiny. K věži se z opačné strany přimyká nižší zázemí pro farníky se sakristií. Všechny tři části tvoří celek svou formou, kombinací cihel a bílé omítky vně i uvnitř a svými promyšlenými detaily z ušlechtilých materiálů. Vnější plášť – glazované cihly, doplněné drobnými kvádříky z umělé žuly, a omítka s keramickými girlandami ze šátků – je přirovnáván ke královské hermelínové kožešině s límcem, jablko s křížem si Kristus Král odložil na vrcholek věže.

V době posvěcení kostela nebyl interiér s kazetovým stropem a s teracovou dlažbou s velkými kruhy ještě zdaleka zařízen. Farnost stále zápasila s nedostatkem finančních prostředků, vždycky se však nakonec našel donátor, takže, byť během mnoha let, se mobiliář stále doplňoval. Ačkoliv v prostoru není architektonicky vytvořen presbytář, byl už

prostor hlavního oltáře vymezen zídou s balustrádou, připomínající místo zvané solea, navazující na chórovou přepážku, které ve starokřesťanských bazilikách příslušelo schole cantorum. Jeho součástí jsou dva různé ambony pro zpěv evangelia a čtení z Písma.¹⁰ Plečnik sám píše kaplanu Titlovi, že se inspiroval v kostele San Clemente¹¹ a pro několik svých realizací si vybral hranolový tvar ambo epistularum. Kromě firem Nekvasil a Prastav, které vybudovaly základy a sestavily bloky z jarošovického mramoru, se výzdoby tohoto oltáře, především dvouetážového svatostánku s reliéfy Krista a čtyř evangelistů a s polodrahokamy na dvířkách, zúčastnili řezbář Damian Pešan, umělecký zámečník Otakar Hatle a zlatník Heinrich Grünfeld. Pasíř Karel Pešan, bratr Damiana Pešana, vytvořil dvě lampy na věčné světlo s ažur ornamenty a odlil kliky dveří, z nichž se zvláště proslavila štíhlá holubice. Dále už byly v lodi na místě modřínové lavice, dodané firmou Josefa Louba a při severní stěně byla instalována nesourodá Kalvárie. O ukřižovaném Kristu už byla zmínka, postavy pod křížem pocházejí ze zbořeného hřbitovního kostela Proměnění Páně v Rychnově nad Kněžnou.¹² Dá se předpokládat, že Plečnik proti Kalvárii neměl námítky. Kdy byla na protější stěně osazena sádrová polychromovaná kopie bronzového pomníku se sochou Piety z vyšehradského hřbitova, kterou vytvořil v roce 1929 Hanuš Folkman pro rodinu Jana Koláře, tchána významného prvorepublikového podnikatele, politika a diplomata Jana Jiřího Rückla, který je tam také pohřben, zatím nevíme.¹³ Do Plečnikova odchodu z Prahy uzavřela v roce 1933 oltářní prostor měděná dvířka s motivy palmových listů, vytvořená v dílně O. Hatleho. Řezbář Štěpán Zálešák dodal dvě nadživotní sochy serafinů strážících svatostánek, do rukou jim byly vloženy skleněné věnce z Rücklovy sklárny, vybroušené Josefem Drahoňovským. Se zlacenou mosazí a polodrahokamy opět pracoval zlatník Grünfeld při výrobě šesti svícňů na menzu oltáře. Začátkem příštího roku byla nad hlavním oltářem zavěšena obrovská socha Krista ze zlaceného lipového dřeva, signovaná Damianem Pešanem a datovaná ještě rokem 1933. Kruhovou zlacenou sféru s křídly serafinů evokujících ohnivý plamen, dodal zámečník Jan Hojer.¹⁴ Všechny tyto předměty navrhoval sám Plečnik.

Úkolu dokončení Plečnikova díla, jak na Hradě, tak na Vinohradech, se ujal jeho věrný žák Otto Rothmayer. Jméno tohoto architekta se v souvislosti s kostelem Srdce Páně objevuje už v roce 1923. Jednak se o něm Plečnik zmiňuje v dopise A. Titlovi ze 14. února, že po něm pošle z Lublaně nové návrhy, jednak v kronice, kde je vylíčeno, jak Rothmayer 22. dubna za Plečnikovy nepřítomnosti předkládal valné hromadě Spolku plány kostela.¹⁵ Mladý architekt se tak stal mostem mezi Prahou a Lublaní, po němž proudily

⁷ PRELOVŠEK 2002, s. 194–195.

⁸ NOVOTNÝ 1950, s. 118–119, 123–125, 129–131.

⁹ NOVOTNÝ 1950, s. 119–120, 131; ONDRÁŠ – PAVLÍČKOVÁ 1992, s. 19–20; HORSKÝ 2011, s. 40–41; PRELOVŠEK 2011, s. 9.

¹⁰ Podrobněji bylo o této Plečnikově inspiraci referováno autorkou dne 5. 11. 2011 na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v příspěvku *Zbožnost a liturgie v díle Josipa Plečnika* na Mezinárodní odborné konferenci *Josip Plečnik a sakrální architektura 1. poloviny 20. století*. Sborník z této konference bude vydán během roku 2012.

¹¹ PRELOVŠEK 1997, s. 575; ČIŽINSKÁ 2010, s. 362; HORSKÝ 2011, s. 40.

¹² NOVOTNÝ 1950, s. 125–127, 132–133; ONDRÁŠ – PAVLÍČKOVÁ 1992, s. 18–19; ČIŽINSKÁ 2010, s. 361–362, 367.

¹³ DOLEJŠÍ 2007, s. 74–75. Ani Ing. Jiří Rückl, bývalý senátor a současný majitel sklárny v Nižboru, neví, jak se kopie do kostela Srdce Páně dostala.

¹⁴ NOVOTNÝ 1950, s. 138–139, 144–145; ONDRÁŠ – PAVLÍČKOVÁ 1992, s. 23–24; ČIŽINSKÁ 2010, s. 362–363; HORSKÝ 2011, s. 35, 41.

¹⁵ HORSKÝ 2011, s. 14; NOVOTNÝ 1950, s. 60.

návrhy i fotografie z Prahy, aby se po schválení zase vrace-ly nazpět. Ještě několik let však přibýval mobiliář podle Plečnickových výkresů.¹⁶ V roce 1935 to byl dřevěný, železem pobitý kolový lustr nad hlavní oltář a zřejmě v tutéž dobu i pět závěsných lamp vždy se dvěma dívčími tvářemi. V příštím roce byla v únoru vypsána soutěž na stavbu varhan, kterou vyhrála kutnohorská firma Josef Mölzer.¹⁷ Již v prosinci téhož roku byly třímanuálové varhany vysvěceny kardinálem Karlem Kašparem. V roce 1937 byl Damianu Pešanovi zadán úkol vytvořit šest nadživotních stylizova-ných postav českých patronů, které byly zavěšeny na východní zeď za hlavním oltářem. Datum 1937 nese sv. Voj-těch s tváří kaplana Titla¹⁸ a sv. Václav, rokem 1938 jsou označeny svěťce Anežka a Ludmila a ještě sv. Prokop. Ne-datována zůstala poslední socha sv. Jana Nepomuckého. Roku 1937 zhotovil zlatník Grünfeld novou šestici shod-ných svícňů a mešní tabulky se stejnou výzdobou.

Plečnik nakreslil i nábytek pro sakristii, jehož výroby se ujala firma Karla Schnellera. Z borového dřeva vznikl vel-ký stůl se čtyřmi mramorovými pilířky, zabírající střed místnosti. Kování dvou skříní na paramenta a kredenční skříně vyhotovil Jan Hojer. Nádherné lavabo věnoval far-nosti kaplan Titl, odcházející po třiatváceti letech jako sídelní kanovník na Vyšehrad. Plečnik je pojal jako fontán-ku z mosazi a tmavého slezského mramoru. Sošku sv. Vác-lava dodal později Bedřich Stefan. Vytesání dvou nevšed-ních kroupenek u vchodů do kostela ze stejného mramoru ve tvaru průniku jehlanu a obráceného kužele bylo v roce 1938 zadáno kameníku Janu Mrázkovi.

V příštím roce vytvořil Karel Pešan do oltářního prosto-ru šest vysokých mosazných kandelábrů. Každý sloup kromě světla ve vrcholu nese ještě tři zavěšené lampy. Plečnik s nimi sice počítal, ale návrh už pochází od Otto Rothmayera.¹⁹ O modřínové zpovědnice se postaral opět truhlář Ka-rel Schneller. Škoda, že se Plečnikovi nepodařilo vyřešit včas křížovou cestu (HORSKÝ 2011, s. 21). Čtrnáct zasta-vení, které v letech 1939–1940 namaloval František Dou-bek tradičně podle nástěnného cyklu Josefa Führicha v kos-tele sv. Jana Nepomuckého ve Vídni z let 1844–1846, nej-kopírovanějšího díla nejen v Evropě, se do Plečnickova pro-storu vůbec nehodí. Ve stejné době vznikaly rohové boční oltáře Panny Marie a sv. Josefa. Jan Mrázek je vysekal z ostružinského mramoru podle Plečnikem schváleného návrhu architekta Rothmayera. Následujícího roku proběhla v kostele anketa na oltářní sochy, které měl vytvořit řezbář Antonín Berka z Chrámového družstva Pelhřimov.²⁰ Věřící si mohli rozhodnout, chtějí-li stojící nebo sedící postavy. Byla zvolena druhá možnost. Obě zlacené sochy jsou signo-

vány a datovány. Další oltáře-protějšky na bočních stěnách kostela navrhl opět Otto Rothmayer. Kameník Mrázek je v roce 1941 po trojím neúspěšném vylomení potřebného bloku ostružinského mramoru vytesal z kararského vápen-ce. Stojící nepolychromované sochy sv. Antonína Paduán-ského a sv. Terezie z Lisieux jsou opět dílem Berkovým. Signován a datován 1942 je pouze sv. Antonín. Oltáře se od sebe liší schránou na kopii sošky Pražského Jezulátka z roku 1936 nad menzou oltáře sv. Terezie.²¹

Na vitraje se dlouho čekalo. Počátkem roku 1941 bylo několik barevných návrhů vitrají od Karla Svolinského a skláře Jana Jaroše zasláno k posouzení na konzistoř, která je neschválila a doporučila vypsání soutěže.²² Spolek se tedy v polovině roku obrátil na ředitelství Umělecko-průmyslo-vé školy v Praze se soutěží s nízkými odměnami. V jejím čele stál tehdy arch. Pavel Janák, který odmítl žakovskou soutěž a požadoval pro tak zodpovědný úkol zralého uměl-ce. Mezitím se snažilo získat zakázku Chrámové družstvo Pelhřimov a vyslalo následujícího roku svého malíře Rai-munda Ondráčka (*11. 6. 1913), pozdějšího profesora res-taurátorské školy na Akademii v Praze, s dvaceti skicami do Prahy. Kresby přijaté Spolkem však zamítla konzistoř, památkáři i Otto Rothmayer. Nové návrhy byly objednány roku 1943 opět u Karla Svolinského. Okna byla sice dodá-na už v roce 1944, ale z obavy z možného poškození během války, byla zatím uložena v suterénu kostela. Po vyzkouše-ní in situ byla osazena až v polovině roku 1946.

Podmínkou pro vitraje byla co největší propustnost svět-la, takže umělec volil jemné pastelové barevné tóny pro dvě varianty dvanáctitabulkových dřevěných oken na severní a jižní straně lodi. Pro střední kříž Svolinský použil mozai-ku z čirého, žlutavého a modravého skla, do níž je zasaze-no červené hořící srdce a čtyři stylizované modré hřeby. Modré, zelené a fialové odstíny tvoří v horních okrajích zrcadlově komponované dvojice ptáka fénixe, symbol zmrt-výchvstání. Dolní krajní pole vitrají na pozadí žlutých valér-ů vyplnil u jedné varianty eucharistickými motivy – klasy a hrozny vína, u druhé raně křesťanským Kristovým sym-bolem – rybou, vyskládanými z převážně hnědých, zele-ných, fialových i čirých drobných skleněných segmentů. Svolinský měl s vitrajemi už dostatečnou zkušenost. Nej-znamější jsou jeho realizace dvou velkých kompozic pro kaple nově dostavěné části katedrály sv. Víta v letech 1931 a 1933.²³ Na světové výstavě v Paříži v roce 1937 vystavo-val vitraj s postavou Krista, za kterou získal Grand Prix, a která pak byla darována pařížskému arcibiskupovi kardi-nálu Jeanu Verdierovi.²⁴ Většinu ze Svolinského návrhů na vitraje provedl sklář Josef Jiříčka.

¹⁶ NOVOTNÝ 1950, s. 149–150, 155–157, 159–161, 166–167; ONDRÁŠ – PAVLÍČKOVÁ 1992, s. 25–26; ČIŽINSKÁ 2010, s. 364–365, 367, 370.

¹⁷ Zajímavá je stať ve farní kronice (NOVOTNÝ 1950, s. 155–156), kde je popsáno, jak se bratr kutnohorského varhanáře Josefa Mölzera ministerský rada Ing. arch. Eustach Mölzer přimlouvá za zakázku pro svého sourozence. E. Mölzer byl v meziválečné době velmi vlivnou osobou. Byl mj. vedoucím regulační komise, předsedou správní rady Elektrických podniků, zastupitelem na pražské radnici a pod. (HORSKÝ 2011, 19). Firma Josefa Mölzera (Melzera) postavila za cca 40 let svého trvání úctyhodné množství varhan, mezi nimi např. varhany pro svatovítskou katedrálu v r. 1929 (www.varhany.net).

¹⁸ Sdělení Dr. Damjana Prelovška v listopadu 2011.

¹⁹ NOVOTNÝ 1950, s. 175–176, 187–188; ONDRÁŠ – PAVLÍČKOVÁ 1992, s. 26–28; ČIŽINSKÁ 2010, s. 365–367.

²⁰ FARNÍ VĚSTNÍK 1939, s. 28, 89; FARNÍ VĚSTNÍK 1940, s. 12, 92–93.

²¹ Velmi překvapivý je údaj ve Farní kronice (NOVOTNÝ 1950, s. 126–127), že farnost v r. 1932 marně usilovala o oltáře z právě rušené Zrcadlové kaple v Klementinu při úpravách arch. Ladislavem Machoněm.

²² NOVOTNÝ 1950, s. 193, 200, 207–208, 210–211; ONDRÁŠ – PAVLÍČKOVÁ 1992, s. 27.

²³ BALAŠTIKOVÁ 2001, s. 92, 99.

²⁴ ZPRÁVY FARNOSTI, 23. 6. 1946, s. 3–6. Rozhovor s umělcem vedla Emilie Soukenková.

Menzu bez retabula z kararského mramoru do prostoru krypty, která ohromuje svou čistotou a symbolikou (do západní stěny byly vloženy kameny ze sakrálních staveb, nalezených na třetím nádvoří Pražského hradu) navrhl Rothmayer a provedla je v letech 1943–1944 firma Mrázek.²⁵ Kameník vytesal roku 1944 ještě druhé lavabo ze sliveneckého mramoru v chodbě suterénu na ose krypty, opět ve tvaru fontánky, zřejmě ještě podle Plečnikova návrhu. V té době vznikly též lavice po obvodu krypty. V prvním poválečném roce byla v podkruchtí umístěna socha sv. Kryštofa z istrijského mramoru, vytvořená Bedřichem Stefanem.

Nesmíme opomenout sochařskou výzdobu exteriéru. Ještě ve válečném roce 1943 obohatily západní štít pískovcové klečící postavy andělů od Josefa Kalfuse. Sochař Bedřich Stefan ještě velmi zvolna vytvářel z bílého vápence sochy nad západní portály kostela: v roce 1950 Krista Dobrého pastýře, 1971 Orantku a 1983 nedokončenou trůnicí Pannu Marii s Ježíškem, kterou po umělcově smrti poskytla rodina.

V totalitní době se v kostele dlouho neprováděla nezbytná údržba. Až v roce 1963 byla opravena omítka na fasádách a na věži, byly pročištěny odpadové roury dešťových vod a guly u obvodních zdí objektu.²⁶ Zápis ze stavebního deníku OSP 3 udává, že původní omítky byly v dezolátním stavu a musely být z 80% otlučeny. Následujícího roku došlo na klempířské práce. Klempíři z družstva Renova pokračovali ještě v roce 1968, kdy byla opravena krytina lodí, žlaby, odpadní kotlíky a půdní prostor, o tři roky později odpadl velký kus omítky z jižní strany věže, takže bylo nutno urychlit obnovu, o níž se delší dobu jednalo. Roku 1972 bylo svépomocí farního úřadu opraveno zasklení velkých rozet na věži a příštího roku dohlíželi pracovníci památkové péče Jana Horneková a Miloš Pistorius, aby byla šetrně provedena rekonstrukce elektroinstalace Pražským stavebním podnikem. Svod dešťové vody se opět řešil v letech 1974–1976. Následně bylo rozhodnuto obnovit zlačení na nápisu jablka s křížem na věži kostela.

Dlouholetý farář Antonín Jíša zažádal v roce 1977 o povolení k rekonstrukci rozhlasového zařízení v lodi kostela. Velké množství – 45 kusů – akustických zářičů ve tvaru koule z umělé hmoty napodobuje měděný plech a nepůsobí v interiéru rušivě.

Protože při poslední opravě krytiny lodí kostela bylo použito nekvalitního měděného plechu, musela firma Inklemo, vzhledem k velkému zatékání dešťové vody, položit kompletní novou krytinu v rámci generální obnovy vnějšího pláště objektu v letech 1988–1990. V té době už farnost začala uvažovat o náhradě za rekvírované zvony v roce 1942. Ze šesti zvonů z let 1931–1932, které dali ulít ve firmě Rudolfa Manouška v Brně-Husovicích manželé Ronovští, zůstal na místě jen umíráček. Farnosti byly sice po zrušení dejvického semináře v 50. letech zapůjčeny dva

zvony, ale ty bylo nutné jednou vrátit bývalým majitelům. Proto byly po více než půl století, v roce 1992, objednány dva zvony u vnuka brněnského zvonáře Petra Rudolfa Manouška v jeho dílně na Zbraslavi. Návrhy reliéfů a latinských nápisů na zvonech, nazvaných Cor Iesu a Maria, vytvořila Petrova matka sochařka Květa Mašková-Manoušková.²⁷

Po dlouhé době, v roce 1993, byla v interiéru provedena závažná úprava, která umožnila celebrování versus populum v duchu 2. vatikánského koncilu. Obětní stůl na podiu před balustrádou oltářního prostoru byl zhotoven podle návrhu brněnského architekta Tomáše Černouška. Podium však zakrylo šest drobných otvorů, zasklených luxferami, které přirozeně osvětlovaly kryptu kostela.

Na 80. výročí posvěcení kostela se farnost dobře připravila s pětiletým předstihem. Roku 2008 provedl restaurátor Miroslav Slavík průzkum vnitřních omítek a výmalby suterénu a věže, přičemž bylo zjištěno, že omítky se zachovaly původní a jejich barevnost byla určena po chemické analýze vzorků.²⁸ Zatímco se opravu omítek v prostorách suterénu podařilo provést, věž, kde bude potřeba i statického zabezpečení jedinečné rampy, na svou renovaci ještě čeká. Záměr na restaurování kamenných prvků průčelí včetně sochařské výzdoby a obnovu schodiště před kostelem předložil restaurátor Petr Váňa též v témže roce.²⁹ Práce byly skončeny v létě 2009.

Na špatný stav barevných oken na severní fasádě bylo upozorněno už v zápise z jednání o odvodnění dešťových svodů dne 12. 2. 1975 s poukázáním na jejich nedávnou opravu, která zřejmě proběhla ve 2. polovině 60. let. Popraskání skel bylo přičítáno blízkosti dětského hřiště a byla požadována instalace ochranných sítí. Tehdejší opravy se prováděly na místě pod vedením Josefa Jiříčky juniora, zaměstnaného v Ústředí uměleckých řemesel.³⁰ Příspěvek na restaurování vitrají nyní poskytl magistrát hlavního města Prahy z Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón v roce 2010. Práce byly svěřeny Umělecké huti sklenářské Jiříčka-Coufal, která má dosud ve svém archivu uloženy originály kartonů Karla Svolinského a ve svém skladišti uchovává původní materiál použitý v roce 1944 na místě – ornamentální (antické) tabulové sklo ve všech barevných odstínech a skleněné kameny a terčíky.³¹ Tentokrát byly vitraje převezeny do ateliéru, kde byly rozebrány a kde všechny restaurátorské zásahy proběhly ve dvou letech podle schváleného záměru. Zároveň byla opravena okna s čirými skly na západním průčelí kostela.

Návrh na úpravu toalet a zřízení čajové kuchyňky v široké chodbě v podvěží vypracovala architektka Radmila Iblová z ateliéru AV 19 s. r. o. v roce 2011.³² Zároveň bylo nutno opravit teracovou dlažbu a provést repasi všech kazetových dveří a dvou nautických oken z modřínového

²⁵ ZPRÁVY FARNOSTI, 5. 7. 1945, s. 3; ZPRÁVY FARNOSTI, 24. 2. 1946, s. 5

²⁶ SPISOVÝ ARCHIV NPÚ ÚOP v hl. m. Praze.

²⁷ NOVOTNÝ 1950, s. 123–125; ONDRÁŠ – PAVLÍČKOVÁ 1992, s. 18; LUNGA 1993, s. 3, 5, 8–9; KYBALOVÁ – LUNGA – VÁCHA 2005, 269–273.

²⁸ SPISOVÝ ARCHIV NPÚ ÚOP v hl. m. Praze.

²⁹ VÁŇA 2008, nestr.

³⁰ SPISOVÝ ARCHIV NPÚ ÚOP v hl. m. Praze.

³¹ COUFAL 2010a, nestr.; COUFAL 2010b, nestr.; KINKOR 2011.

³² SPISOVÝ ARCHIV NPÚ ÚOP v hl. m. Praze.

dřeva v tomto prostoru.³³ Vše se podařilo v prosinci 2011 dokončit.

Velkou proměnou prošla už v jubilejním roce sakristie. Architektka Ibllová nově upravila výklenek s umyvadlem, zrušila radiátor s nevhodným krytem a vyřešila vytápění prostoru nenápadnými tělesy u parapetů oken. Nepůvodní podlahovou krytinu nahradila vybraným marmoleem a ke stěně u vstupu do sakristie z předsíně u zahrady umístila sestavu skříní na paramenta, která kopíruje kusy, navržené Plečnikem z borového dřeva s kováním. Původní štuková omítka nejen v sakristii, ale i v dalších místnostech přízemí a 1. patra, byla podrobena restaurátorskému průzkumu a při výmalbě zatím některých z nich byl použit vápenný nátěr v lomené bílé barvě. Zatím poslední restaurátorskou akcí je obnova šesti Rothmayerových kandelábrů u hlavního oltáře, jejichž karmínové sklo dokáže pomoci zrcadlení v jejich mosazném plášti vytvořit zvláštní tajemnou atmosféru.³⁴ Zajímavé bylo zjištění, že mosaz byla na povrchu pokryta tenkou vrstvou mědi, na níž bylo provedeno zlacení.³⁵

Ještě je nutno dodat, že drtivou většinu všech prací bylo možno uskutečnit pomocí dotace Městské části Praha 3.

Kostel Nejsvětějšího Srdce Páně, vynikající dílo slovinského architekta Josipa Plečnika, od roku 2010 národní kulturní památka, si jistě zaslouží, aby se dočkal kompletní renovace a mohl tak důstojně usilovat o zapsání do seznamu světového kulturního dědictví UNESCO.

Seznam literatury:

ARTOUNI 2012: Karine Artouni, *Restaurátorská zpráva z orientačního průzkumu, kostel Nejsvětější Srdce Páně*, březen 2012, inv. č. 106/12, sign. RZ 265.

BALAŠTIKOVÁ 2001: Věra Balaštková, *Dílo Karla Svobinského pro chrám sv. Víta v Praze*. In: Roman Musil – Eduard Burget (eds.), *Karel Svobinský*, Praha 2001, s. 91–115.

BURGEROVÁ 2010: Lenka Burgerová, *Josip Plečnik – intelektuální zdroj slovinské i evropské architektury. Pražská léta 1911–1921*. In: Jure Gašparič – Eduard Kubů – Žarko Lazarević – Jiří Šouša (eds.), *Češi a Slovinci v moderní době, Slovenci in Čechi v dobi moderne*, Praha – Ljubljana 2010, s. 331–341.

COUFAL 2010a: Petr Coufal, *Návrh na restaurování a obnovu historického zasklení z prostoru hlavní lodi kostela Nejsv. Srdce Páně, náměstí Jiřího z Poděbrad, Praha 3-Vinohrady*, 18. 3. 2010, archiv NPÚ ÚOP v hl. městě Praze, inv. č. 149/10, sign. RZ 240.

COUFAL 2010b: Petr Coufal, *Dodatek k cenové nabídce na restaurování a opravu historického zasklení z prostoru Nejsv. Srdce Páně v Praze 2, Královských Vinohradech*, 3. 5. 2010, archiv NPÚ ÚOP v hl. městě Praze, inv. č. 210/10, sign. RZ 240.

ČIŽINSKÁ 2007 a 2010: Helena Čížinská, *Kostel Nejsvětějšího Srdce Páně v Praze na Vinohradech*, 1. vydání Praha 2007, 2. vydání Praha 2010.

ČIŽINSKÁ 2010: Helena Čížinská, *Kostel Nejsvětějšího Srdce Páně v Praze – mistrovské dílo Josipa Plečnika*. In: Jure Gašparič – Eduard Kubů – Žarko Lazarević – Jiří Šou-

ša (eds.), *Češi a Slovinci v moderní době, Slovenci in Čechi v dobi moderne*, Praha – Ljubljana 2010, s. 343–372.

DOLEJŠÍ 2007: Josef Dolejší, *Rytíři a dámy papežských řádů*, Praha 2007.

FARNÍ VĚSTNÍK XVI, 1939.

FARNÍ VĚSTNÍK XVII, 1940.

HORSKÝ 2010: Jiří Horský (ed.), *Nejměňte me nikdy...*, Z dopisů Josipa Plečnika kaplanovi Alexandru Titlovi 1918 – 1940, bibliofilský výtisk, Praha 2010.

HORSKÝ 2011: Jiří Horský (ed.), *Nejměňte me nikdy...*, Dopisy Josipa Plečnika Alexandru Titlovi, 1919–1947, kompletní edice, Praha b. r., [2011].

KINKOR 2011: Ondřej Kinkor, *V kostele na Vinohradech už 70 let volají jen jednu firmu. Mladá fronta Dnes*, 30. 3. 2011 [výstřižek].

KYBALOVÁ – LUNGA – VÁCHA 2005: Ludmila Kybalová – Radek Lunga – Petr Vácha, *Pražské zvony*, Praha 2005.

LUBOMÍRSKÝ – ŠACHL 2011: Mikuláš Lubomírský – Pavel Šachl, *Restaurování souboru dveří v kostele Nejsvětějšího Srdce Páně, náměstí Jiřího z Poděbrad, Praha 3*, restaurátorská zpráva, 19. 12. 2011, archiv NPÚ ÚOP v hl. městě Praze, inv. č. 105/12, sign. RZ 265.

LUKEŠ 1991: Zdeněk Lukeš, *Otevírání zakletého zámku. Josip Plečnik a Pražský hrad*, Praha 1991.

LUNGA 1993: Radek Lunga, *Zvony chrámu Nejsvětějšího Srdce Páně na Vinohradech*, Praha 1993.

MALÁ 1997: Věra Malá, *Hradní architekt a řízení stavební činnosti na Pražském hradě*. In: Zdeněk Lukeš – Damjan Prelovšek – Tomáš Valena (eds.), *Josip Plečnik – architekt Pražského hradu*, Praha 1997, s. 123–139.

MUSILOVÁ – PLACHÝ – BLAHOUT 2011: Jitka Musilová – Jarmil Plachý – David Blahout, *Teracová podlaha, Dveře a kruhová okénka v prostorech WC v přízemí, kostel Nejsvětější Srdce Páně, náměstí Jiřího z Poděbrad, Praha 3-Vinohrady*, restaurátorská zpráva včetně restaurátorských záměrů. 6. 9. 2011, archiv NPÚ ÚOP v hl. městě Praze, inv. č. 304/11, sign. RZ 265.

NOVOTNÝ 1950: Antonín Novotný, *Farní kronika, strojopis*, 1950.

ONDRÁŠ – PAVLÍČKOVÁ 1992: František Ondráš – Renáta Pavlíčková, *Chrám Nejsvětějšího Srdce Páně 1932 – 1992*, Praha 1992.

PRELOVŠEK 1997: Damjan Prelovšek, *Kostel Nejsvětějšího Srdce Páně v Praze*. In: Zdeněk Lukeš – Damjan Prelovšek – Tomáš Valena (eds.), *Josip Plečnik – architekt Pražského hradu*, Praha 1997, s. 565–579.

PRELOVŠEK 2002: Damjan Prelovšek, *Josip Plečnik, život a dílo*, Brno 2002.

PRELOVŠEK 2011: Damjan Prelovšek, *Josip Plečnik mistr sakrální architektury*, Praha 2011.

SCHLAICHERTOVÁ, 2011: Dana Schlaichertová, *Kostel Nejsvětějšího Srdce Páně*, Praha 2011.

SPISOVÝ ARCHIV NPÚ ÚOP v hl. m. Praze (Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v hlavním městě Praze), původně PSSPPOP (Pražské středisko státní památkové péče a ochrany přírody), spisy od r. 1963.

³³ MUSILOVÁ – PLACHÝ – BLAHOUT 2011, s. 2–5; LUBOMÍRSKÝ – ŠACHL 2011, nestr.

³⁴ SPISOVÝ ARCHIV NPÚ ÚOP v hl. m. Praze; ARTOUNI 2012, nestr.; ŠIMEK 2012, nestr.

³⁵ Sdělení ing. arch. Ladislava Bartoše, který za NPÚ ÚOP v hl. městě Praze vykonával u všech stavebních a restaurátorských prací odborný dozor.

ŠIMEK 2012: Ondřej Šimek, *Restaurátorský záměr na restaurování mosazných svítidel-sloupů hlavního oltáře kostela Nejsvětějšího Srdce Páně*, 10. 1. 2012, archiv NPÚ ÚOP v hl. městě Praze, inv. č. 92/12, sign. RZ 276.

VÁŇA 2008: Petr Váňa, *Restaurátorský záměr na kamenné prvky průčelí kostela Nejsvětějšího Srdce Páně Praha*, 17. 10. 2008, archiv NPÚ ÚOP v hl. městě Praze, inv. č. 159/12, sign. RZ 278.

VLČEK 1997: Pavel Vlček (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004.

ZPRÁVY FARNOSTI NEJSVĚTĚJŠÍHO SRDCE PÁNĚ NA KRÁLOVSKÝCH VINOHRADĚCH, 5. 7. 1945.

ZPRÁVY FARNOSTI NEJSVĚTĚJŠÍHO SRDCE PÁNĚ NA KRÁLOVSKÝCH VINOHRADĚCH, 24. 2. 1946.

Zusammenfassung

DAS JUBILÄUM DER HERZ-JESU-KIRCHE IN PRAG-VINOHRADY

Die Herz-Jesu-Kirche (kostel Nejsvětějšího Srdce Páně) im Prager Stadtteil Vinohrady feierte am 8. Mai 2012 bereits den 80. Jahrestag ihrer Einweihung. Sie ist ein herausragendes Werk des berühmten slowenischen Architekten Josip Plečnik (1872–1957) und seit dem Jahr 2010 offiziell ein nationales Kulturdenkmal. Der Verein für die Errichtung einer zweiten Pfarrkirche in Královské Vinohrady

(Königliche Weinberge), einer damals noch eigenständigen Gemeinde, strebte den Bau noch vor der Entstehung der selbstständigen Tschechoslowakei im Jahre 1918 an. Da von einem Wettbewerb, der im Jahre 1919 stattgefunden hatte, kein Entwurf überzeugend genug war, setzten sich bedeutende Prager Architekten, angeführt von Jan Kotěra, dafür ein, das Projekt direkt Plečnik anzuvertrauen. Dieser Baumeister wirkte bereits seit 1911 als Professor an der Kunstgewerblichen Schule in Prag. 1920 wurde er vom Staatspräsidenten Masaryk zum Architekten der Prager Burg ernannt. Aus Mangel an Finanzmitteln wurden Plečniks Entwürfe abgelehnt, obwohl der Architekt auf sein Honorar verzichtete. Dem Verein ist es schließlich gelungen, durch ein Gerichtsverfahren Mittel von der Karl-Leopold-Bepta-Stiftung zu erhalten, und der fünfte Entwurf Plečniks wurde schließlich akzeptiert. Die Grundsteinlegung und -weihe fand am 28. Oktober 1928 statt. Der Bau nahm einschließlich der teilweisen Einrichtung des Innenraums vier Jahre in Anspruch. Die weitere Einrichtung des Innenraums wurde sogar während der Kriegszeit fortgesetzt. Vorerst geschah dies unter Plečniks direkter Aufsicht; 1934, als er Prag verließ, übernahm sein Schüler, der Architekt Otto Rothmayer, diese Aufgabe. Dank der Pfarrchronik, dem Pfarrarchiv und der erhaltenen Korrespondenz, vor allem derjenigen zwischen Plečnik und dem Kirchenkaplan Alexander Titl, verfügen wir heute über eine vollständige

Pohled na kostel Nejsvětějšího Srdce Páně od jihozápadu. Foto Přemysl Havlík

Dokumentation vom Fortgang der Einrichtungsarbeiten, der Beteiligung von Künstlern und Handwerkern sowie der Auswahl und Verwendung von Materialien. In den Sechzigerjahren musste man sich erstmals der Renovierung des vernachlässigten Baus widmen. Am Ende der kommunistischen Ära wurde eine notwendige Generalrenovierung der Fassade durchgeführt. Im Jahre 1992 ließ die Pfarrgemeinde zwei neue Glocken gießen, um die fünf im Zweiten Weltkrieg beschlagnahmten zu ersetzen, und im darauffolgenden Jahr verwirklichte man im Inneren eine liturgische Neugestaltung. Zum aktuellen Jubiläum erneuerte man den Anstrich aller Gänge und Nebenräume. Außerdem betraf eine bedeutende Veränderung die Sakristei, deren Möbel ebenfalls vom Architekten Plečnik entworfen worden waren. Im Inneren des Kirchenschiffs wurden sowohl die Vitragen, die von Karel Svobinský stammen, als auch die Kandelaber im Presbyterium, entworfen von Otto Rothmayer, wiederhergestellt.

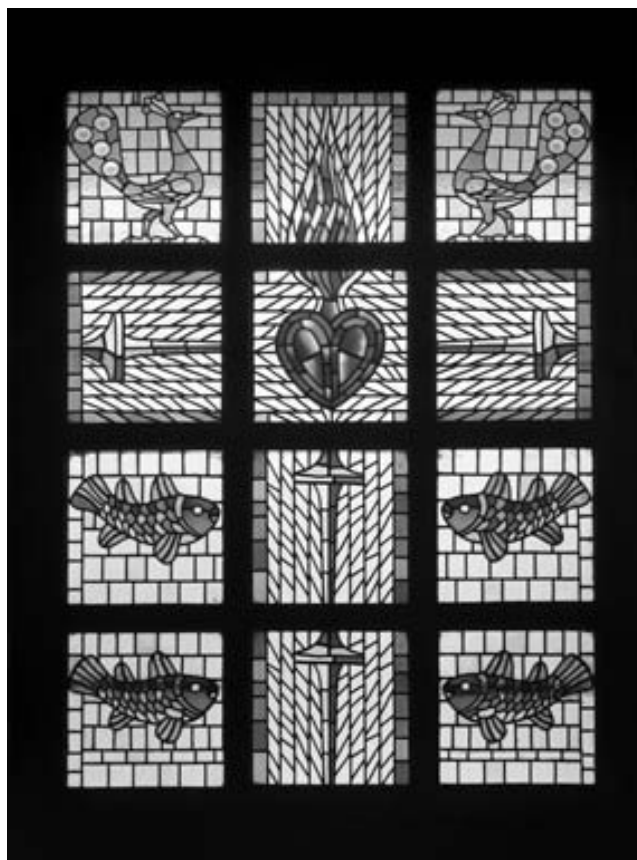
Přeložil Kryštof Čížinský

Detail vitraje – Fénix, 1944, návrh Karel Svobinský, stav po restaurování. Foto Ladislav Bartoš

Detail vitraje – klasy, 1944, návrh Karel Svobinský, stav po restaurování. Foto Ladislav Bartoš

Vitraj, varianta s rybami, 1944, návrh Karel Svobinský. Foto Přemysl Havlík